

Indkomst- og Formuefordelingen i Danmark.

Af

Jens Warming.

Det i Fjor udkomne statistiske Tabelværk »Indkomst og Formueforhold efter Skatteansættelsen for Skatteaaret 19⁰¹/₀₅« giver Anledning til forskellige Beregninger og Iagttagelser angaaende Fordelingens Ligelighed m. m. Særlig Interesse knytter sig til det Spørgsmaal, om den hele moderne kapitalistiske Udvikling gør Fordelingen mere ulige eller maaske det modsatte. Det er imidlertid klart, at man herom ikke kan nøjes med den Art Oplysninger, at der i 1903 f. Eks. var 9 pm. af den voksne Befolkning (d. v. s. Personer over 18 Aar med Fradrag af gifte Kvinder, der jo ikke beskattes særskilt), som havde over 6000 Kr. i aarlig Indtægt mod kun 5 pm. i 1870; thi hvis det hele Indtægtsniveau er steget, behøver dette aldeles ikke at tyde paa, at Fordelingen er blevet mere ulige. Omstaaende Tabel er derfor beregnet paa en saadan Maade, at man er uafhængig af de Forskelligheder i Niveauet, som knytter sig til Tid og Sted, ja det er endogsaa muligt at se, om Indtægts- eller Formue-

	Absolute Tal						Forholdstal		
	Indtægt 1870		Indtægt 1903		Formue 1903		Indtægt 1870	Indtægt 1903	Formue 1903
	Antal voksne Personer	Nederste Grænse for Fjerdedelen	Antal voksne Personer	Nederste Grænse for Fjerdedelen	Antal voksne Personer	Nederste Grænse for Fjerdedelen			
Hovedstaden.									
1ste Fjerdedel.....	1600	Kr. 6000	4300	Kr. 7000	350	Kr. 450000	P. m. 15	P. m. 17	P. m. 1
2den —	9000	1250	25500	1700	1300	150000	85	104	5
3die —	95084	0	69800	950	4000	45000	900	284	16
4de —	105684	—	146550	0	240500	0	—	595	978
I alt....	111144	—	246150	—	246150	—	1000	1000	1000
Provincsbyerne.									
1ste Fjerdedel.....	2950	3200	7500	3100	700	110000	26	36	3
2den —	10932	1000	26600	1200	2500	45000	98	126	12
3die —	97262	0	55000	650	6500	13000	876	262	31
4de —	111144	—	121137	0	200537	0	—	576	954
I alt....	12700	—	210237	—	210237	—	1000	1000	1000
Landdistrikterne.									
1ste Fjerdedel.....	12700	2400	32000	1800	2200	70000	22	51	3
2den —	35000	1100	100000	850	17000	25000	62	158	28
3die —	514596	0	499539	0	40000	10000	916	791	63
4de —	562296	—	631539	—	572339	0	—	—	906
I alt....	14700	—	37000	2800	1900	200000	19	34	2
Hele Landet.									
1ste Fjerdedel.....	57400	3200	146000	1100	17000	40000	74	134	16
2den —	707024	0	904926	0	55000	12000	907	832	51
3die —	779124	—	1,087926	—	1,014026	0	—	—	931
I alt....	1,087926	—	1,087926	—	1,087926	—	1000	1000	1000

fordelingen er mest ulige. Tabellen viser, hvormange Personer der tilsammen har den øverste Fjerdedel af den samlede Indtægt eller Formue, hvormange den næste Fjerdedel osv. Der var f. Eks. i 1903 1,087926 voksne Personer i hele Danmark med en samlet Indtægt af 954 Mill. Kr.; de rigeste 37000 af disse (34 pm.) havde tilsammen en Indtægt af en Fjerdedel af 954 Mill. Kr., og ingen af disse 37000 havde under 2800 Kr. Disse Grænser mellem Fjerdedelene ramte naturligvis sjældent netop en af de ellers i Tabelværket anvendte Gruppegrænser, hvorfor det har været nødvendigt at interpolere; og under Skattegrænsen, hvor den samlede Indtægt er ansat ved Skøn, manglede der ethvert Holdepunkt for en saadan Interpolation, hvorfor de to nederste Fjerdedele ikke altid har kunnet holdes sondret.

Tabellen viser en iøjnefaldende Ulighed, navnlig ved Formuen, og især i Hovedstaden (København og Frederiksberg). Den rigeste Tusindedel af Hovedstadens voksne Befolkning ejede en Fjerdedel af Formuen, og den fattigste af disse 350 Personer ejede 450000 Kr. Men den nederste Fjerdedel var der 978 pm. om at dele, hvilket, da der selv blandt disse er Folk helt op til 45000 Kr., navnlig skyldes, at over Halvdelen af Befolkningen — sandsynligvis to Tredjedele — er fuldstændig formueløs. Paa Landet er Fordelingen betydelig jævnere; Danmark er jo de mellemstore Landejendommers (Gaardmændenes) Land.

Sammenligningen mellem 1870 og 1903, der kun kan foretages ved Indtægten, giver dog det overraskende Resultat, at Fordelingen er blevet jævnere. Der er nu paa Landet over dobbelt

saa mange om baade den første og den anden Fjerdedel af Indtægten, og i Byerne er der i alt Fald lidt flere end i 1870, navnlig i Provinsbyerne. Den Gang maatte for hele Landet 907 pm. dele den nederste Halvdel af Indtægten, nu kun 832 pm. Flere af Grænserne ligger da ogsaa lavere nu, skønt Niveauct ellers er steget. Det synes altsaa, at Arbejderklassens, eller som det senere skal paavises, den lavere Middelstands Indtægtsstigning har været stærkere end de øvrige Samfundslags. Dog er denne Slutning langt fra sikker. Dels var 1903 et daarligt Forretningsaar med faa Konjunkturavancer; Københavns Kommune havde f. Eks. trods Indlemmelserne kun 152 Personer med en Indtægt paa 50000 Kr. eller derover mod 225 i 1898. Dels ligger en betydelig Del af Indtægten under Skattegrænsen og er følgelig beregnet; de herved benyttede Skøn kan være behæftede med Fejl, hvis Rækkevidde det er vanskeligt at overskue, og selve Ansættelserne over Skattegrænsen var sikkert mindre paalidelige i 1870. Det er muligt, at det navnlig er de smaa og mellemstore Indtægter, man nu har lettere ved at ansætte; den Gang var det i Byerne for en stor Del Smaamestre, nu Arbejdere og Funktionærer.

Dog kan det sikkert betragtes som bevist, at Fordelingen ikke er bleven værre, og naar det almindelige Indtryk nærmest gaar i modsat Retning, skyldes det maaske, at man navnlig har fæstet Opmærksomheden ved Industrien, hvor Middelstanden jo i særlig Grad er fortrængt af Stordriften. Herom kan der desværre ikke gives særlige Oplysninger, dels fordi Materialet fra 1870 ikke er bearbejdet efter Erhverv, dels fordi Industrien i saa høj Grad lever i Personalunion med Handelen;

det er jo ofte Grossererne, som ejer Fabrikerne eller Aktierne i dem.

Hvad Tabellens Enkeltheder angaar, kan fremhæves, at Forskellen mellem Hovedstaden og Provinserne da var betydeligt mindre end nu, idet Hovedstaden kun i mindre Grad — muligvis slet ikke — har deltaget i den skildrede Bevægelse henimod en jævnere Fordeling. Paa den ene Side har den storindustrielle Udvikling været stærkest der; der har været en Del Tilflytning af formuende Folk fra Provinserne; og Ansættelserne har sikkert allerede i 1870 været ret gode i København. Paa den anden Side har 80ernes Landbrugskrise svækket det store Landbrug, medens Andelsbevægelsen har hævet Middelfstanden; og Landdistrikternes Embedsstand er hverken i Antal eller Indtægt steget saa stærkt som de øvrige Samfundslag; Præsternes Indtægt er vel oftest faldet med Kapitelstaksterne. —

Naar man saaledes m. H. t. Uligheden ikke kan raabe et: det bliver værre og værre, er dermed jo ingenlunde sagt, at alt er saare godt. Tværtimod er Uligheden fremdeles skrigende. Vi staar her ved det sociale Spørgsmaals Kærne. Fra konservativ Side vil man nødvendig anerkende et socialt Spørgsmaal, uden hvor der foreligger Nød; og selvfølgelig er dennes Afhjælpning ogsaa den første Opgave. Men udover Nøden er der et Spørgsmaal om Ret, og jeg vil derfor nu søge at give en Oversigt over de sandsynlige Kilder til den skildrede Ulighed, for at det dermed kan blive klart, om Uligheden er nødvendig og berettiget, og navnlig om der under den nuværende Samfundsorden er nogen Udsigt til at faa den formindsket. Kan Fagforeningerne f. Eks. tiltvinge sig en større Andel af Produk-

tionsudbyttet, eller kan de kun bevare den nuværende Andel, saaledes at der kun kan faas større Løn, naar Produktionsudbyttet stiger ved tekniske eller andre Fremskridt.

Den mest iøjnefaldende Kilde til Uligheden er naturligvis Dygtigheden, være sig i Kraft af Evner eller Uddannelse, være sig den specielle (en Sanger, en Opfinder) eller den almindelige. Herhen hører bl. a. den højtstaaende Embedsmand og Lægen med den store Praksis, men dog særlig den store Forretningsmand. Hans Dygtighed kan være merkantil i daarlig Forstand, saa der til hans Avance direkte svarer et Minus for andre; men den kan ogsaa være merkantil i god Forstand, idet han har vejledet Produktionen og faaet dens Udbytte rigtig fordelt mellem forskellige Markeder eller Tidspunkter (Spekulation). Dernæst kan Forretningsmandens Dygtighed være teknisk eller administrativ. — Der er ingen Tvivl om, at saadanne Dygtigheders Værdi kan være enorm; et Aktieselskab kan f. Eks. have saa uhyre en Omsætning, at det kan betale sig at byde 100000 Kr. eller maaske 1 Mill. Kr. — en amerikansk Trust giver 1 Mill. \$ — til den Direktør, som kan forøge den forholdsvise Avance en Ubetydelighed. Selv set fra et rent Samfundssynspunkt er der sikkert Personer, hvis Ombytning med en mindre Kraft vilde formindske det reelle Produktionsudbytte med f. Eks. 100000 Kr. aarlig.

Men hermed er ingenlunde sagt, at det er disse Personers Ret selv at nyde disse 100000 Kr. Thi skylder end Samfundet dem meget, saa skylder de dog Samfundet endnu mere. Hvad var en berømt Sanger eller Læge, en Opfinder eller en fremragende Fabrik-

direktør, hvis han stod paa Robinsons Ø? Hans Indtægt vilde næppe være som en almindelig Kropsarbejders i et Kultursamfund. Som Jordens Værdi skabes ved, at der vokser et Samfund op om den, saa der fremkommer Jordrente, saaledes er disse Talenters Værdi afhængig af, at der findes et Samfund omkring dem. Men Jordrenteskattens teoretiske Berettigelse er der jo ingen, der tvivler om. — Desuden er en saadan Person meget afhængig af den ofte rent tilfældige Omstændighed, om der er mange tilsvarende Talenter paa Markedet.

Samfundet er derfor i sin fulde Ret til at beskære disse Personers Indtægt ned til den Sum, som er nødvendig for at anspore dem til fuld Anspændelse og Udfoldelse af deres Kræfter; mindre vilde det selvfølgelig være dumt at give. Og denne Sum er ikke ret høj. Hvis den socialistiske Stat f. Eks. gav Flertallet 2000 Kr., vilde Udsigten til at naa 4000 Kr. sikkert stimulere Arbejdsiveren fuldstændig tilstrækkeligt. Men saalænge der gives konkurrerende Aktieselskaber, der med store Overbud efterspørger de Dygtigheder, der er paa Markedet, og saalænge man ved Virksomhed for egen Regning direkte kan tilegne sig sit Arbejdes Værdi, er det selvfølgelig umuligt at faa Bugt med disse store Indtægter. Denne Kilde til Ulighed er derfor i alt væsentligt uangribelig for Fagforeningerne; presseses Lønnen i et Fag saa højt op, at der ikke blev nok til disse Gager, vilde den overvælttes paa Varepriserne; Selskaberne kunde ikke længere sikre sig de bedste Direktører; derved vilde Produktionen fordyres, saa Priserne maatte sættes op, og saa kunde man atter give en høj Gage. Dog er Gagerne naturligvis ikke rent matematisk be-

stemt ved, hvad vedkommendes Arbejde er værd for Selskabet; delvis er de sædvanebestemte, og en mindre Indskrænkning af det Gageniveau, hvori Selskabernes Overbud virker, kunde saaledes maaske tænkes. — Paa et enkelt Omraade er den fra Dygtighed stammende Ulighed absolut aftagende, nemlig m. H. t. Embedsmænd, der ikke i samme Grad som forhen hører til de mest bemidlede Klasser. Den akademiske Uddannelse er blevet mere udbredt, Forspringet i Oplysning er formindsket, idet der nu gives højere Lærestalter for mange praktiske Stillinger, og Samfundet har ikke længere Raad til at lade Flertallet af sine velbegavede og veluddannede Mænd gaa Embedsvejen. Stordriften m. m. tager sin Part af dem, og Uligheden er saaledes flyttet over paa et andet Omraade.

I øvrigt er denne Kilde til Ulighed naturligvis ganske tiltalende, navnlig naar vedkommende virker for egen Regning. Netop den, der forstaar at bruge Pengene produktivt, vil ved at opspare en Del af sin Indtægt faa Midler til udvidet Produktion, saaledes at der vil være et automatisk Avancement.

Uløselig knyttet til den nuværende individualistiske Samfundsordning er dernæst ogsaa den betydelige Ulighed, der hidrører fra Risiko og Chance, Held og Uheld — særlig i Handelen, hvor Omsætningerne er saa store, at smaa Differencer giver et stort Udslag — og særlig hvor der arbejdes med Kredit, saa den Risiko, der egentlig burde fordeles over fleres Formue, koncentrerer sig paa én. Meget kan man forsikre sig imod, men langt fra alt. — En særlig Beskatning af Konjunkturavancer er sikkert det eneste Middel.

Megen Ulighed skyldes Grundrentens Vækst:

og den derfra stammende Rigdom er jo i særlig Grad ufortjent og direkte opnaaet paa andres Bekostning. Men Værdistigningsskatten er jo ogsaa ved at slaa igennem, saa at vi her virkelig staar overfor en Ulighedskilde, som kan beskæres klækkeligt. — Derimod tillægger jeg ikke de Forskelsrenter væsentlig Betydning, der ikke som Grundrenten desuden er Knaphedsrente eller endog Monopolrente. Den veludstyrede Fabriks Merfortjeneste fremfor sine forældede Konkurrenter bør dels betragtes som hidrørende fra Dygtighed, dels er den illusorisk, da Fabriken faa Aar efter kan høre til de forældede, hvis Kapital er værdiløs. Dog har Forskelsrenternes Kapitalisation, navnlig naar den er forbundet med Svindel, stor Betydning. I visse Lande har Svindel og Korruption vel i det hele stor Betydning for Uligheden.

Stor Rolle spiller derimod den abnormt høje Profit, som visse hele Brancher undertiden gennem en Aarrække i al Stilhed kan indkassere, uden at der dukker Konkurrenter op. Der kan være et egentligt Monopol; eller der kræves for stor Kapital til at konkurrere; eller Branchen er saa lille, at den undgaar Opmærksomheden; eller der kan være en Slags stiltiende Aftale om ikke at forlade de gode gamle Priser, skønt ny Teknik eller billigere Raastoffer egentlig muliggjorde at arbejde i et helt andet Niveau. — Denne Uligheds-Kilde, hvis Betydning stiger med Trusternes og Kartellernes Vækst, maatte kunne uskadeliggøres, hvis store, stærke Sammenslutninger af Brugsforeninger (helst internationale), der var store Aftagere i alle Brancher, til Stadighed udviste en anspændt Opmærksomhed overfor alle Omraader i stærk teknisk Udvik-

ling, og var rede til straks at starte en Fabrik til egen Forsyning, naar man ikke ad anden Vej kunde opnaa rimelige Priser. En saadan Paapasselighed udviser vore Andels-Bønder m. H. t. Foderstoffer, Maskiner m. m. Men saalænge Arbejderpartiet i sin Kamp mod Kapitalen kun varetager Lønarbejdernes Interesser som saadanne, og af uvedkommende Hensyn forsømmer deres Interesser som Forbrugere (jfr. dog Fællesbagerierne m. m.), maa det ogsaa her nærmest blive Fagforeningernes Sag at tage Affære, saaledes at de Fag gaar i Spidsen med Lønkravene, som kan faa dem tilfredsstillet ud af den abnorme Profit. Dette har kun den Ulempe, at naar Lønstigningen omsider naar de Fag, som ingen tekniske Fremskridt har, maa den væltes over paa Varepriserne.

Endelig maa Formuens Ulighed nævnes som Kilde til Indtægtens Ulighed. Det fremgik af Tabellen S. 402, at Formuens Ulighed er meget større end Indtægtens; den øverste Fjerdedel af Indtægten tilfaldt 34 pm. af Befolkningen, men af Formuen 2 pm. Den rent passive Kapitalrente, 4 pCt. af Nationalformuen (4409 Mill. Kr. eller 176 Mill. Kr., d. v. s. 19 pCt. af Nationalindtægten), fordeles altsaa i Portioner, der er adskillig mere ulige end den øvrige Indtægt. — Idet der om det hele Forhold mellem Indtægt og Formue i øvrigt henvises til det følgende, skal jeg her blot bemærke, at man sikkert ikke en Gang i den socialistiske Stats Bogholderi kan undgaa at regne med en vis Rentefod, da man ellers ikke kan faa den forhaandenværende Kapitalmængde rigtig fordelt mellem de forskellige Brancher, efter hvor der er mest Brug for Kapitalens Bistand; i Praksis betyder dette, at

Varer, der produceres under en rigeligere Anvendelse af Kapital, maa ansættes til en noget højere Salgspris end Varer, der iøvrigt har de samme Produktionsomkostninger. — Under de nuværende Forhold har den nøgne Rente sin teoretisk faste Størrelse, efter som Kapitalforraadet forslaar til de Foretagender, der giver ... 4,5 eller 4,4 eller 4,3 ... pCt. mere Udbytte med end uden Kapital (Kapitalens Grænseproduktivitet). Pressedes Arbejdslønnen saa højt op, at der blev mindre til Kapitalen, vilde det kunne betale sig at ombytte Arbejdskraft med rigeligere Bistand af den billige Kapital, men Efterspørgselen efter denne vilde da straks atter sætte Renten op. Disse 19 pCt. af Nationalindtægten kan følgelig kun blive lige fordelt, hvis Formuen bliver det, d. v. s. hvis Samfundet ejer Kapitalen, eller hvis det ved en utrolig Nøjsomhed lykkedes de brede Lag at opspare en tilstrækkelig Formue, f. Eks. til kooperativ Overtagelse af al Produktion. Dette sidste er jo ganske utænkeligt, men for den socialistiske Stat vilde Rentens Bevarelse paa den nævnte Maade naturligvis være noget andet end Ulighedens Bevarelse; thi Staten kunde jo bruge sin Renteindtægt til at ophæve Skatterne, nedsætte Varepriserne eller til mange andre Formaal, som kom alle til Gode. I øvrigt maa her naturligvis peges paa en Arveskat. Og hvis de andre Kilder til Ulighed fjernes, da vil denne delvis falde bort af sig selv, jfr. det følgende.*)

*) Som uundgaaelig Kilde til Profit nævner man ogsaa følgende: Arbejdsgiveren vedbliver at forøge Antallet af Arbejdere, indtil den sidste netop betaler sig; paa de øvrige indtjenes et Overskud. Dette stemmer næppe med de virkelige Forhold.

Resultatet af denne Gennemgang af de forskellige Kilder maa saaledes betragtes som ret magert. Der kunde vel ventes en Smule Lindring af en Skat paa Grundværdistigning og andre Konjunkturavancer, af en Arveskat og af en anspændt Opmærksomhed overfor Brancher med en abnorm Profit. Men i det store og hele maa det dog siges, at Dygtigheden og Kapitalen tager sit forlods; først derefter faar det almindelige legemlige Arbejde sin Anpart. Tabellen foran S. 402 synes vel at vise, at Forholdene har forbedret sig i den sidste Menneskealder; og man kan følgelig ikke benægte Muligheden af, at der ogsaa fremtidig kan ventes nogen Forbedring. Men det maa erindres, at man i 1870 ingen Fagforeninger havde, og at Lønnen derfor gennemgaaende var blevet staaende paa et gammelt sædvanebestemt Niveau, skønt moderne Industri ikke var ukendt. Der maatte saaledes i 1870 ved Siden af de ovennævnte positive Kilder til store Indtægter ogsaa nævnes den negative, at Arbejdslønnen ikke var fulgt med i den almindelige Stigning. I hvilken Grad noget lignende endnu er Tilfældet, kan selvfølgelig ikke afgøres ud fra dette Materiale. Man kan kun teoretisk fastslaa, at visse betydelige Ulighedskilder eksisterer, men deres numeriske Betydning kan ikke bestemmes. At Arbejdslønnen siden 1870 er steget forholdsvis stærkt, udelukker jo ikke, at man endnu ikke har naaet det maksimale Ligevægtspunkt. Særlig kvindelig Arbejdskraft lønnes sikkert uforholdsmæssig lavt. — For Fagforeningernes praktiske Virksomhed er dette Tvivlmaal dog af mindre Betydning; den vældige tekniske Udvikling stiller jo bestandig nye Maal for Lønkampen, nemlig at faa den sædvanlige

Anpart af Merproduktionen*). Først naar Opfindelsernes Strøm en Gang stilner af, vil den »aldrig hvilende Lønkamp« komme frem i sin principielle Renhed. Fagforeningerne bør selvfølgelig ogsaa til den Tid vedblive at presse paa; man kan aldrig være sikker paa, at Dygtigheden, Kapitalen o. s. v. ikke faar lidt mere end deres uundgaaelige Anpart. Kun ved et stadigt Pres kan en Renscumning af alle Uligheds-Kilderne finde Sted, og gaar man for vidt, skal en Overvæltning paa Varerne nok sigte det uberettigede fra. (Varsomhed m. H. t. Konkurrence-Dygtighed overfor Udlandet o. lgn. er naturligvis en helt anden Sag).

Den statistiske Fremstilling af den skrigende Ulighed giver imidlertid let en overdreven Forestilling om, hvad der kunde naas ved en Udjævning. Gennemsnitsindtægten for en voksen Person er kun 877 Kr. (1224 i Hovedstaden, 903 i Provinsbyerne og 732 paa Landet). Dette er jo nærmest, hvad en almindelig Kropsarbejder nu faar; de riges Overflod forslaar altsaa kun til at hæve de aller ringeste op til beskedne Kaar, medens de, der i Forvejen har saadanne Kaar, bliver staaende. Dog er det næppe rigtigt at foretage Gennemsnitsberegningen rent mekanisk. Af de 1,090000 Personer over 18 Aar med Fradrag af gifte Kvinder

*) Selv bortset fra Merudbyttet berettiger Stordriften til at kræve højere Arbejds løn. Haandværkets Arbejds kraft var jo mest unge ugifte Svende, men Storindustrien har ogsaa Familiefædre. De opslugte Smaamestres Mer-Indtægt (udover alm. Arbejds løn) bør ikke ubeskaaret akkumuleres hos den nye store Driftsherre, men bør fordeles mellem de Svende, som tidligere vilde være bleven Mestre. — Stigningen i Arbejderstandens Kaar er altsaa ikke nær saa stærk som Stigningen i Lønnen.

er 710000 under Skattegrænsen (800 Kr. i Hovedstaden, 700 i Provinsbyerne og 600 paa Landet), men disse Personer kan hverken m. H. t. Arbejdskraft eller Forbrugstrang stilles ved Siden af Skatteborgerne. At de udgør en helt anden Klasse, fremgaar allerede af, at Overgangen mellem Indtægtsgrupperne ikke er jævn; baade i Hovedstaden og Provinsbyerne er der flere Personer i den næstnederste Gruppe over Skattegrænsen end i den nederste, men under Skattegrænsen maatte der vise sig en ny Ophobning, hvis man kunde gennemføre en lignende Deling i Grupper med 200 Kr.'s Spændvidde. Oplysningerne om Børnefradrag viser dernæst, at Personer over Skattegrænsen gsntl. har $1\frac{1}{3}$ Børn, mod kun godt $\frac{1}{2}$ Barn under Grænsen. Der er derfor ingen Tvivl om, at Kvinder og enlige gamle er langt talrigere repræsenteret under end over Skattegrænsen. De 100000 Enker, 200000 andre Kvinder og 100000 Mænd over 60 Aar, som er indbefattet i de 1,090000, maa overvejende søges under Skattegrænsen, og det samme gælder de fleste helt unge, hvis Uddannelse ikke er afsluttet (Ungsvende, Studerende). Hvis man under Hensyn hertil ansætter Personer under denne Grænse til $\frac{2}{3}$ af det almindelige Forbrug, faar man en gennemsnitlig Indtægt for Mænd i den bedste Alder paa 1120 Kr. (i Hovedstaden 1500 Kr.), medens Kvinder og Oldinge vilde faa 750 Kr. (1000 Kr.).

Disse Tal, der fremdeles er meget beskedne, vilde vel stige betydeligt, hvis Ansættelserne til Skat var paalideligere. Men paa den anden Side vilde det ved en Udjævning vise sig, at mange Indtægter er talt dobbelt. De riges Indtægter gives nemlig ofte ud paa en saadan Maade, at de bliver ny Indtægt for andre

Personer, uden at disse har givet fuldt Vederlag for dem. Naar de rige f. Eks. for en og samme Lægebehandling betaler langt mere end de mindre bemidlede, da er denne Merindtægt for Lægerne jo af en saadan Art, at den vilde forsvinde af sig selv i det Øjeblik, Indtægten udjævnedes, og de sparede Penge vilde af den nye Indehaver kun blive givet ud mod fuldt Vederlag. Paa samme Maade vilde mange Maleres, Sangeres og Modepræsters Indtægt af sig selv synke i det Øjeblik, ingen længere havde Raad til at vurdere deres Gerning saa højt. Og i det hele er de til Luksusforbruget knyttede Indtægter ofte saa letfortjente baade for Producent og Forhandler, at de vilde reduceres betydeligt, naar de riges Rundhaandethed erstattedes af Middelstandens Nøjeregnen. Hermed tænkes selvfølgelig ikke paa den rent kvantitative Formindskelse i Forbruget af visse Luksusartikler, fordi Middelstanden bruger andre Varer end Overklassen, men kun paa den ubemidlede Krav paa at faa fuld Valuta for Pengene. Ej heller er det en Indvending, at der til den lavere Vurdering af Lægens m. fl.s Arbejde svarer en højere Løn f. Eks. for almindeligt Tyende; thi dette skyldes ikke en forandret Vurdering af dettes Arbejde, men en Overførelse til almindeligt Kropsarbejde af en Del af den Indtægt, som tidligere mod fuldt Vederlag tilfaldt det kvalificerede Arbejde og Kapitalen m. m. Om Indtægtens Overgang til andre, socialt set, er ny Indtægt eller ej, beror jo i det hele paa, om der gives Vederlag.

Resultatet af Udjævningen vilde dernæst yderligere svækkes, fordi alle maatte være med til at bære to store Udgifter, som de rige hidtil overvejende har

baaret, nemlig Opsparingen og den højere Uddannelse. De mindre bemidlede sparer vel ofte, navnlig paa Landet, men det der foreslaar m. H. t. at skaffe Kapital til Baner, Skibe, Fabriker, ja almindelige Beboelseskaserner, er ubetinget Opsparingen ud af de riges Overflod. En Betragtning af Assurancesummernes Stigning, Handelsflaadens og Banernes Vækst m. m. tyder selv under Hensyntagen til Obligationseksporten paa, at der i Danmark aarlig opspares mindst 100 Mill. Kr. eller 10 pCt. af Indtægten. Under en lige Fordeling vilde dette Beløb næppe frivillig blive stillet til Disposition, saa at Stat og Kommune maatte udskrive Skat i Stedet for at optage Laan. — Den højere Uddannelse koster naturligvis langt mindre; men naar alle studerende var mindre bemidlede, maatte der være langt rigeligere Stipendier, hvilket ligeledes vilde føre til højere Skatter.

I det hele er det meget vanskeligt at faa Overblik over Følgerne af en Udjævning, da mange Faktorer griber ind. Der vilde blive arbejdet mere — baade af de rige Lediggængere, af Husmødrene, der ikke længere vilde have Raad til at holde Pige, og af Luksusproducenterne, som ikke vilde tjene deres Brød saa let. Forbruget vilde forandres i en for Produktionsudbyttet uheldig Retning; thi i Stedet for en Del af de riges Luksusvarer, der overvejende er Industriprodukter og derfor produceres billigere, jo større Forbruget bliver, vilde der under stigende Jordrente blive produceret Landbrugsprodukter, der bliver dyrere, jo mere man nærmer sig Grænsen for Jordens Produktionsevne. Forbruget af Luksusvarer vilde formindskes, ikke blot fordi der vilde være mindre Raad, men ogsaa fordi de

ubemidlede Fristelse til at leve over Evne for at ligne de rige vilde formindskes. Varer, til hvis Produktion der medgaar meget fysisk Arbejde, vilde fordyres, medens det omvendte vilde ske m. H. t. det kvalificerede Arbejdes Produkter.

Efter en i Tabelværket optaget Beregning (Tabel VII S. 20*) er det i Hovedsagen de samme Personer, som har stor Indtægt og stor Formue. Dog er der naturligvis betydelige Undtagelser; 5 pCt. af Personerne over 6000 Kr.'s Indtægt er saaledes ganske formueløse, og i Provinserne er der mange, der ejer 30000 Kr. eller derover, men som alligevel ikke naar en Indtægt af 2000 Kr. Tabellen viser imidlertid ikke, om denne samtidige Stigning af Indtægt og Formue er parallel, og jeg har derfor beregnet hosstaaende Tabel, der for de forskellige Indtægtsgrupper viser, hvormange Promille af Indtægten der hidrører fra Formue, naar man forudsætter, at der faas 4 pCt. Rente af denne.

	Indtægter over Skattegrænsen										Samtlige Indtægter
	Fra Skattegrænsen til 799 Kr.	800—999 Kr.	1000—1199 Kr.	1200—1499 Kr.	1500—1999 Kr.	2000—2999 Kr.	3000—3999 Kr.	4000—5999 Kr.	6000 Kr. og derover	I alt	
Hovedstaden	1	42	25	42	84	155	208	241	390	201	163
Provincbyerne	84	72	82	105	134	174	191	225	329	173	132
Landdistrikterne	182	205	246	295	338	376	390	376	693	338	221

Hvis den omtalte samtidige Stigning af Indtægt og Formue var parallel, vilde der for den enkelte Del af Landet være samme Promille i alle Indtægtsgrupper. I Stedet ses en meget stærk Stigning med Indtægten. Denne Sammenhæng mellem store Indtægter og forholdsvis endnu større Formuer beror delvis paa, at der af de store Indtægter opspares forholdsvis mest (Indtægten som Kilde til Formue). Men der maa selvfølgelig navnlig peges paa det modsatte: Formuen som Kilde til Indtægt, idet de, der kun har »Arbejdsindtægt«, overvejende maa søges i de lavere Grupper. Selve det at have Formue løfter en op i en højere Indtægtsgruppe (jfr. det Tankeeksperiment, at al Arbejdsindtægt var ens), og dertil kommer, at Formuen, som foran paavist (Tabellen S. 402), er mere ulige fordelt, altsaa optræder i forholdsvis store Portioner, der navnlig skaber store Indtægter.

Hvad Tabellens Enkeltheder angaar, skal først peges paa, at Tallene i sidste Kolonne er betydeligt lavere end i næstsidste, idet man for Personer under Skattegrænsen maa beregne forholdsvis meget mere Indtægt end Formue; man kan leve uden Formue, men ikke uden Indtægt. — Formuens Betydning er langt større paa Landet end i Byerne, idet der kræves en forholdsvis stor fast Kapital til at være Landmand. Forskellen er størst i de laveste Grupper, hvor man paa Landet navnlig træffer Husmænd (Landarbejdere er under Grænsen), men i Byerne Lønarbejdere. I Grupperne 2000—6000 viser Tallene fra Landet Stagnation, idet man her træffer en Del Embedsmænd uden Formue, samt en Del Proprietærer med forholdsvis store Prioriteter, Forpagtere m. m. Endelig finder man

et meget højt Tal over 6000 Kr., hvor Godsejernes Formue dominerer; disse faar i Gennemsnit ikke 4 pCt. Rente, og have altsaa efter den benyttede Forudsætning ingen »Arbejdsindtægt«. — I Byerne er de fleste smaa Indtægter ganske uafhængige af Formue, særlig i Hovedstaden, hvor Resterne af den selvstændige Middelstand er mindst. Omvendt har Hovedstaden flest egentlige Kapitalister, baade aktive og passive, og derfor i Grupperne over 3000 Kr. højere Formueandel end Provinsbyerne. Af Hovedstadens betydelige Formue, 1232 Mill. Kr. eller 5006 Kr. pr. voksen, falder 782 Mill. Kr. paa selvstændige Købmænd og Industri-drivende samt Kapitalister med over 3000 Kr.'s Indtægt. — I Byerne har den næstnederste Indtægtsgruppe lavere Formueandel end den nederste, idet der dér overvejende er Lønarbejdere, men i den nederste ogsaa en Del smaa Rentenydere. —

Formuen har i det hele faaet en hel anden Plads i Erhvervslivet, efter at Stordriften er trængt frem. I den selvstændige Middelstands Tid var det naturligt, at alle havde Formue. Men nu har man i Stedet en Stab af Arbejdere, Kontorister, Funktionærer m. m., som ikke behøver nogen Driftskapital, men for hvem Formue kun har Betydning som et behageligt Tillæg eller som nu fortæret Uddannelseskapital. Ikke en Gang Formue til Alderdoms-, Enke- eller Børneforsørgelse er saa nødvendig som før, idet man har Pensionsret eller har forsikret sig. Heller ikke betragtes det som i samme Grad selvfølgeligt, at Overklassen eller endog Middelklassen bor i egne Huse; Bebyggelsens Koncentration i høje Huse med flere Lejligheder i hver Etage gør det ligefrem umuligt. — Derfor er det først

i den nyere Tid, at man føler Trang til Sparekasser; tidligere kunde man bruge sine Sparepenge til at udvide sin Bedrift eller afdrage sine Prioriteter. Men det er sandsynligt, at Opsparingen er mere »offervillig«, hvor den tilsigter bestemte Goder, end i al Almindelighed en Forbedring af Kaarene gennem Aktier og Obligationer, som giver Udbytte uden nogensomhelst Forbindelse med den personlige Virksomhed. Formuefordelingen vil altid have en Tendens til at være parallel med Bedriftsfordelingen.

Her har vi sikkert en af Aarsagerne til, at Formuen — skønt den atter og atter spredes ved Arvefald — dog er mere ulige end Indtægten. Opsparingen er progressiv paa Indtægten. Det er ud af de store Indtægter, at der opspares, ikke blot fordi Offeret der er mindst*), men ogsaa fordi der særlig i den store Forretningsverden er noget at opnaa i Retning af Bedrifts- og Magt-Udvidelse. Middelstanden bruger op, fordi den ikke har andet at opnaa end en Smule Renter, lidt Alderdomsforsørgelse m. m. Derfor er det snarest omvendt paa Landet, hvor Stordriften ikke gaar frem; Bondestanden sparer for at udvide Besætningen, sætte Børnene i Vej o. lgn. — sikkert mere end Herremændene. — Fænomenet er saaledes ret moderne; men lidt deraf har man sikkert altid kendt. Det har altid været muligt at være formueløs, men ikke indtægtsløs; derfor har ingen i samme Grad kunnet ophobe andres Indtægt som Ejendomsretten til de Kapitalgenstande, de virker med. Opsparingen har altid været progressiv, om end mindre end nu. Og Opsparingen

*) Fænomenet indeholder altsaa en Anerkendelse af den progressive Indtægtsskat.

kan være den opsummerede Frugt af mange Aars, ja Generationers Indtægt; men nogle sparer, andre ikke. Desuden virker Formuens Fordeling paa de forskellige Aldersklasser til at fremkalde en tilsyneladende Ulighed; der er selvfølgelig ingen reel Ulighed deri, at de ældre ejer mere end de unge, som endnu ikke har arvet eller selv haft Tid at tjene en Formue. —

Som Supplement til Tabellen S. 417 skal endnu hidsættes nedenstaaende Tabel, der for de forskellige Formuegrupper viser Gennemsnitsindtægten pr. Individ og den Del deraf, som skyldes henholdsvis Formue og Arbejde. Tabellen vedrører kun Personer over

	Formuegruppe					Tilsammen
	0 Kr.	100—2900 Kr.	3000—9900 Kr.	10000—29900 Kr.	30000 Kr. og derover	
Pr. Individ:						
Indtægt. Kr.						
Hovedstaden	1326	1732	2286	3126	10263	2226
Provinsbyerne	1218	1300	1707	2502	6373	1765
Landdistrikterne	1093	931	1046	1589	4682	1406
4 pCt. af Formuen. Kr.						
Hovedstaden	>	48	210	670	5098	448
Provinsbyerne	>	52	212	665	3090	305
Landdistrikterne	>	58	228	666	3355	475
Arbejdsindtægt. Kr.						
Hovedstaden	1326	1684	2076	2456	5165	1778
Provinsbyerne	1218	1248	1495	1837	3283	1460
Landdistrikterne	1093	877	818	923	1327	931
Formuens Andel. p. m.						
Hovedstaden	>	28	92	214	479	201
Provinsbyerne	>	40	124	266	485	173
Landdistrikterne	>	62	218	419	717	338

Indtægtsskattegrænsen, og viser derfor en betydelig højere Gennemsnitsindtægt, end foran nævnt. Det er desværre ikke muligt at dele den store øverste Formuegruppe; den er vel i Tabelværkets Hovedtabeller delt i 5 mindre Grupper, men denne Deling er ikke kombineret med Indtægten.

Hovedinteressen knytter sig til Tabellens 3die Afdeling, Arbejdsindtægten, d. v. s. den Del af Indtægten, der bliver tilbage, naar 4 pCt. af Formuen subtraheres. Det vil ses, at denne er stærkt stigende med Formuen, navnlig i Byerne. Der maa her ligesom ved den forrige Tabel peges paa Indtægten som Kilde til Formue, idet det er lidet sandsynligt, at en Mand med en Indtægt paa f. Eks. 20000 Kr. ikke deraf paa faa Aar skulde have opsparet de 30000 Kr., som er den øverste Formuegruppes Grænse nedad. Desuden er 4 pCt. maaske en lovlig lav Ansættelse for den rent passive Rente. Men Hovedsagen er selvfølgelig, at Formuen som Virkemiddel giver et langt større Udbytte end den passive Rente; den udløser vedkommendes Dygtighed, og da den ofte er selverhvervet, er den i gode Hænder hos Folk, som netop ved at tjene den har vist, at de forstaar at bruge den. I sidste Fald er der jo i Virkeligheden Tale om en fælles Kilde til Indtægt og Formue, Dygtigheden. En anden fælles Kilde er Arv; den der har arvet Formue, vil ofte tillige have arvet Dygtighed, Dannelse, Uddannelse, gode Forbindelser, et godt Navn, en hel social Position osv. For den, der er født i en fin, gammel, rig Familie, kan man altsaa tale om arvelig Indtægt. — Paa Landet synes Smaaformuers Betydning nærmest at være negativ, idet de formueløse har større

Arbejdsindtægt end Folk med indtil 30000 Kr.; de sidste er nemlig mest Husmænd og Gaardmænd, de første Embedsmænd, Lærere, Trafikfunktionærer o. lgn., men ikke Landarbejdere, da disse sjælden er inddraget under Ligningen. — Tabellens sidste Afdeling viser, at allerede en Formue paa 10—30000 Kr. er tilstrækkelig til at være Kilde til i Byerne en Fjerdedel, paa Landet to Femtedele af vedkommendes Indtægt.

Tabellen foran S. 402 (Fjerdedelene) kunde kun i grove Træk give et Overblik over Forskydningen i Indtægtsgrupperne og kunde navnlig intet oplyse om Mellemgrupperne. Jeg har derfor yderligere beregnet omstaaende Tabel, hvor der foruden de virkelige Forholdstal for Antallet af Personer i de forskellige Indtægtsgrupper er meddelt nogle konstruerede Tal, hvorved Niveau-Forskydningen er søgt elimineret. Gruppegrænserne fra 1870 er forhøjet med 50 pCt., saaledes at f. Eks. de 36 pm., som i Virkeligheden havde 800—1000 Kr., nu findes i Gruppen 1200—1500 Kr. Indenfor Tallene fra 1903 har jeg paa samme Maade søgt at hæve Provinsbyerne og Landdistrikterne til Hovedstadens Niveau ved at forhøje Gruppegrænserne med henholdsvis $33\frac{1}{3}$ og 50 pCt. Beregningerne bygger paa skønsmæssige Interpolationer, men for dog at faa nogle faste Punkter ved disse har jeg benyttet de nævnte runde Procenter ved Gruppernes Forhøjelse, skønt de ikke helt svarer til Gennemsnitsindtægtens Stigning. Udgangspunktet er som sædvanlig samtlige Personer over 18 Aar med Fradrag af gifte Kvinder. (Se Tabellen S. 424).

En Sammenligning mellem de virkelige Tal for

	Indtil 799 Kr.	800—999 Kr.	1000—1199 Kr.	1200—1499 Kr.	1500—1999 Kr.	2000—2999 Kr.	3000—5999 Kr.	6000—9999 Kr.	10000—19999 Kr.	20000 Kr. og derov.	I alt.
1870.											
Virkelige Tal.											
Hovedstaden	808	55	23	51	47	9	5	2	1000		
Provinsbyerne	828	45	27	50	42	5	2	1	1000		
Landdistrikterne	872	31	19	44	32	1	1		1000		
I alt...	857	36	21	45	36	3	1	1	1000		
1870.											
Beregnete Tal.											
Hovedstaden	808			55	39	35	36	14	9	4	1000
Provinsbyerne	828			45	42	35	32	12	5	1	1000
Landdistrikterne	872			31	30	33	29	3	1	1	1000
I alt...	857			36	32	34	31	6	3	1	1000
1903.											
Virkelige Tal.											
Hovedstaden	570	66	128	86	58	38	33	10	7	4	1000
Provinsbyerne	680	92	65	51	40	33	27	8	3	1	1000
Landdistrikterne	776	67	43	38	35	26	12	2	1	—	1000
I alt...	710	72	66	51	42	30	20	5	3	1	1000
1903.											
Beregnete Tal.											
Hovedstaden	636	128	86	58	38	33	10	7	4	1000	
Provinsbyerne	660	66	91	71	58	35	12	5	2	1000	
Landdistrikterne	716	60	67	62	54	33	5	2	1	1000	

1903 og de beregnede for 1870 synes at vise, at det er lykkedes at komme til samme Niveau. De mest karakteristiske Forskydninger indenfor Niveauet er: En betydelig Tilbagegang for den højere Middelstand (3000—6000 Kr., delvis ogsaa de tilgrænsende Grupper), navnlig paa Landet, men en betydelig Stigning for den lavere Middelstand og den højere Arbejderstand (1200

—2000 Kr.), navnlig i Byerne. Af de allerrigeste (over 10000 Kr., altsaa i 1870 over 6667 Kr.) er der lige mange, 4 pm., saaledes at den foran paaviste formindskede Ulighed altsaa ikke er købt paa Overklassens, men paa den højere Middelstands Bekostning (Embedsmænd, Proprietærer, Forpagtere m. m.).*) Den talrige Funktionær-Middelstand, der er fremvokset, maa som tidligere omtalt overvejende antages at være formueløs. Men iøvrigt maa her erindres om, at den selvstændige Middelstand, som i 1870 indtog dens Plads, var betydeligt vanskeligere at ansætte til Indtægt, saaledes at Stigningen i vedkommende Indtægtsgrupper delvis er tilsyneladende.

Tabellens sidste Afdeling viser, at Landdistrikterne selv efter denne betydelige Omregning ganske mangler den vellønnede højere Arbejderstand; de har altsaa ikke saa mange med 800—1000 Kr.s Indtægt som Hovedstaden med 1200—1500 Kr. Derimod har de en stærkere Middelstand (1500—3000 Kr.) end Hovedstaden, om end svagere end Provinsbyerne; m. H. t. Middelstands-Formuer overgaar de dog ogsaa disse. En Sammenligning mellem Hovedstaden og Provinsbyerne viser som venteligt, at den mere udviklede Stordrift giver en stærkere Overklasse og en talrig højere Arbejderstand, men en svagere Middelstand.

*) Dette gælder dog kun for hele Landet under ét, og skyldes i Virkeligheden den større Vægt, Byerne har faaet ved Folketilvæksten; for de enkelte Dele af Landet er der i 1903 færre i de højeste Indtægtsgrupper end i 1870.